

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10.08.2018 • Kabul Tarihi / Accepted: 20.09.2018

Japonya, Kore ve Vietnam'da Çin Bürokrasi Sınavları: Bölgesel Politika Yayılması Örneği

Fevzi KAÇER

Dr. Öğr. Üyesi
Bingöl Üniversitesi-Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü-Bingöl-Türkiye
ORCID NO: 0000-0002-6272-5125
fkacer@gmail.com

Murat KAÇER

Arş. Gör.
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi-Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü-Ankara-Türkiye
ORCID NO: 0000-0001-6076-3403
muratkacer@hotmail.com

Öz

Bir toplumda uygulanan yenilikler belli bir süre sonra başka toplumlarda da uygulamaya konulmaktadır. Politikaların bölgeler, ülkeler ve şehirler arasında yayılmasını açıklayan farklı yayılma modelleri bulunmaktadır. Bunların içinde bölgesel yayılma modeli, politika yapıcılarının mevcut problemlere dönük çözümler veya yenilikler için aynı coğrafi bölgeyi paylaştığı komşu ülkelerden etkilenmesini ifade etmektedir. Özellikle iletişim ve ulaşım teknolojilerinin zayıf ve ilkel olduğu dönemlerde bölgesel yakınlık ve komşuluk toplumlararası etkileşimin en temel dinamiği ve kanalıdır. Bu çalışmada Çin'de yapılan ve daha sonra çevre ülkeler, Vietnam, Kore ve Japonya'ya da yayılan bürokrasi sınavlarının bölgesel yayılma modeli örneği olduğu ileri sürülmektedir. Çin'in 605 yılında ilk kez uyguladığı bürokrasi sınavları, yedinci yüzyıldan itibaren Japonya'da, 958 yılında Kore'de, 1075 yılında ise Vietnam'da uygulanmaya başlanmıştır. Çalışmanın amacı Çin bürokrasi sınavlarının Japonya, Kore ve Vietnam'da uygulanmasının bölgesel politika yayılması örneği olduğu savı bağlamında değerlendirmektir. Böylece bu ülkelerde uygulanan ve bölgesel yayılmanın erken dönem örneklerinden birisi olan bürokrasi sınavlarının Türkiye'de bilinirliğinin artırılması, hem kamu politikası (özellikle eğitim politikası) hem de Doğu Asya çalışmalarına da katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin Bürokrasi Sınavları, politika yayılması, Japonya, Kore, Vietnam

Chinese Bureaucracy Exams in Japan, Korea and Vietnam: An Example of Regional Policy Diffusion

Abstract

Innovations applied in a society are put into practice in other societies after a certain period of time. There are different models of this interaction pattern in the form of policy transfer. The regional policy diffusion model implies that policy makers are influenced by neighboring countries sharing the same geographical region for solutions to existing problems or innovations. Especially when communication and transportation technologies are weak and primitive, regional closeness and neighborhood are the most basic dynamic and channel of inter-communal interaction. This study suggests that Chinese bureaucracy exam that later applied in the surrounding countries, Vietnam, Korea and Japan, is an example of regional policy diffusion model. The bureaucracy exams that China first applied in 605 began to be applied in Japan in the seventh century, in Korea in 958, and in Vietnam in 1075. The examination system which abolished in China in 1905, was removed in Japan in the tenth century, Korea in 1894, and Vietnam in 1919. The aim of the study is to evaluate the implementation of Chinese bureaucracy exams in Japan, Korea and Vietnam as an example of regional policy diffusion. Thus, it is aimed to increase the awareness of the bureaucracy exams in Turkey, which can be regarded as an early example of policy transfer, to contribute public policy (especially education policy) and East Asian studies.

Keywords: Chinese Bureaucracy Exams, policy diffusion, Japan, Korea, Vietnam

GİRİŞ

Çin, bulunduğu coğrafi alanı sosyo-ekonomik, kültürel ve politik açıdan ciddi anlamda etkilemiştir. Çin'in bulunduğu Doğu Asya bölgesinin *Sinosfer* (Sinosphere) olarak adlandırılması da bu durumun tespiti açısından ilginç ve önemlidir (Lowe & Yasuhara, 2016: 77). Öyle ki Vietnam, Kore ve Japonya gibi komşu ülkeler kendi tarihlerinin ilk dönemlerine ait bilgileri Çin kaynak ve kayıtlarından öğrenmiştir. Bu “kültürel etki alanının” bir sonucu olarak Çin'de var olan bazı kurumların ve değerlerin komşusu Vietnam, Kore ve Japonya'ya yayılması söz konusu olmuştur. Çin'de Sui Hanedanlığı zamanında 605 yılında başlayan ve kısa kesintiler olmasına rağmen 1905 yılına kadar 1300 yıldan fazla sürdürülen bürokrasi sınavları da Çin'den komşularına geçen kurumlardan biridir. Bazı yazarlar tarafından “dört büyük buluş” olan kâğıt, matbaa, barut ve pusulaya, “kamu sınavları da” “beşinci buluş”¹ olarak eklenmektedir. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte Kore, Vietnam ve Japonya arasında sınavı ilk uygulayan ülke Japonya'dır. Japonya'nın yedinci yüzyılda bu sınavları uygulamaya başladığı sanılmaktadır. Kore 958 yılında Koryo Hanedanlığı döneminde, Vietnam ise Ly Hanedanlığı (1009-1225) zamanında 1075 yılında bu sınavı uygulamıştır. Çin'de 1905 yılında kaldırılan bu sınav, Japonya'da onuncu yüzyılda, Kore'de 1894 yılında ve Vietnam'da ise 1919 yılında kaldırılmıştır. Japonya'nın en erken benimseyip en az uygulayan ülke olduğu görülmektedir. Vietnam ise sınavların uygulanması vatanı olan Çin'den kaldırıldıktan sonra bile bir süre daha devam etmiştir. Bu yönüyle Vietnam, en son uygulayan ve en son kaldıran ülke olmuştur.

Dünya tarihi, insan topluluklarının, birbirleri ile etkileşimde bulunarak ve birbirlerinden bir şeyler öğrenerek gelişmiştir. Bu açıdan ilk kez Çin'de uygulanmaya başlanan bürokrasi sınavları, komşu ülkeler arasında da yayılmış ve uygulamaya konulmuştur. Politika yayılması kapsamında ele alınan bölgesel yayılma modeli, yeniliklerin yayılması açısından açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Politikaların bölgesel yayılması, politika yapıcılarının mevcut problemlere dönük çözümler veya yenilikler için ilk baktıkları devletlerin ya da aktörlerin komşuları olmasıyla yakından ilgilidir. Söz konusu durum bu devletler arasındaki aşinalık, iletişim kolaylığı ve ortak değerler ile açıklanmaktadır (Mooney, 2001: 105). 1962 yılında yayınladığı *Diffusion of Innovations (Yeniliğin Yayılması)* adlı çalışmayla, politika yayılması alanındaki çalışmalara öncülük eden Rogers, yayılmayı, yeniliğin bir sosyal sistemin üyeleri arasında belli kanallar yoluyla zaman içinde iletilmesi süreci olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan Çin bürokrasi sınavları hem coğrafi hem de kültürel ve dini açıdan birbirine yakın olan ülkeler arasında zamanla yayılma imkânı bulmuştur. Bu sınav sistemi transfer edilen ülkelere uzun bir süre uygulamada kalmış, modern dönemlerde diğer Batılı ülkelere de etkisi yayılmıştır.

¹ http://www.chinadaily.com.cn/life/2009-02/27/content_11569607_2.htm

Bu çalışmada öncelikle Çin'deki bürokrasi sınavları ele alınmış, bu sınavları alıp uygulamaya başlayan Japonya, Kore ve Vietnam'daki uygulamalar anlatılmıştır. Çalışmanın amacı Çin bürokrasi sınavlarının Japonya, Kore ve Vietnam'da uygulanmasının bölgesel politika yayılması örneği olduğu savı bağlamında değerlendirmektir. Böylece bu ülkelerde uygulanan ve bölgesel yayılmanın erken dönem örneklerinden birisi olan bürokrasi sınavlarının Türkiye'de bilinirliğinin artırılması, hem kamu politikası (özellikle eğitim politikası) hem de Doğu Asya çalışma alanına da katkı sağlanması hedeflenmiştir.

POLİTİKA YAYILMASI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Politika yayılması en genel biçimde bir ülkenin politika tercihlerinin başka bir ülkenin tercihlerinden etkilenmesidir (Shipan & Volden, 2012: 1). Politika yayılmasının ülkeler arasındaki iletişim kanalları ve birbirlerinden etkileşimleri üzerine odaklanan yayılma modellerini Berry ve Berry (2007) beş başlık altında toplayarak açıklamaya çalışmıştır.

Ulusal etkileşim modeli: Bu modelde politik aktörler arasında diğer ülkelerdeki kendi mevkidaşlarından öğrendikleri ve kamu sektörünü ilgilendiren konularla alakalı ulusal bir iletişim ağı öngörülmektedir (Berry & Berry, 2007: 226). Ülke içerisinde bulunan farklı bölgeler ve eyaletlerdeki politika yapıcılarının diğer ülke, eyalet veya şehirlerde uygulanan politikalar konusunda birbirleriyle etkileşim içinde olmaları politika yayılımının temel dinamiğini oluşturmaktadır (Gültekin, 2011: 118). Ulusal etkileşim modelinin bir devletten diğerine yatay bir yayılım anlamına geldiği de ifade edilmektedir (Maschino & Clair, 2009). Burada yayılımın yönü; aynı statüdeki birimler arasında gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, iki ulus devlet, iki eyalet veya iki şehir belediyesi arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan politika yayılması, ulusal etkileşim modeline örnek olarak gösterilebilir. Burada, politik aktörlerin birbirleriyle olan iletişimi politika yayılmasının gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

Ulusal etkileşim modelinde aynı statüdeki aktörler genel olarak benzer yapısal, yasal ve formel özelliklere sahiptir. Bu, tek başına ve kaçınılmaz olmasa da politika yayılımının başarılı olmasını etkileyebilmektedir.

Bölgesel yayılma modeli: Bu model en yaygın kullanılan teorilerden birisidir. Bu modelde ülkelerin, hem yakın komşularının hem de kendi coğrafi bölgesi içinde bulunan ülkelerin geliştirmiş olduğu politika, plan, program ve eylemlerinden etkilendiği ve sık sık bu türden gelişmeleri taklit ettiği savunulmaktadır. Bu alanda teorik ve ampirik çalışmalar yapan araştırmacılar, bir ülkenin politik yenilikleri kabul etme olasılığının, komşu ülkelerin bu politikaları kabul etmesi ve uygulamaya koymaları durumunda, daha büyük olduğunu kabul etmektedir (Berry & Berry, 2007; Walker, 1969).

Coğrafi yakınlık bu modelde "komşuluk" bağlamında da ele alınmaktadır. Komşunun yaptığı faaliyetlerden, uyguladıkları politikalardan haberdar olmak

kolaydır; aynı bölge içinde liderlik mücadelesi ve diğer unsurlar da göz önüne alındığında bir rekabet durumu oluşmaktadır. Böylece geride kalmama dürtüsü bu politika yayılması ve etkileşimini artırmaktadır. Yine bu modelde bir politikanın benimsendiği komşu ülke sayısı ile politikaların yayılımı arasında ilişki olduğu belirtilmektedir. Yani bir ülke, çevresindeki çoğu ülkenin belli bir politikayı uygulaması durumunda kendisi de o politikayı benimsemektedir. Politika yayılması kanallarının öğrenme ve rekabet dolayısıyla doğası gereği bölgesel olduğu varsayımı küreselleşme sürecinde yıpranmıştır. Çünkü öğrenme kaynakları nicelik ve nitelik olarak artmıştır. Bu da “coğrafi yakınlık-komşuluk” esasını birincil olmaktan çıkarmıştır.

Lider örnek modeli: Lider-Örnek modeline göre politikaların ana kaynağı; politikaları yayan, çoğunlukla popüler olan ve diğerlerine öncülük eden ve genellikle de liderliği kabul gören ülkeler, organizasyonlar ya da daha genel bir ifade ile belirli bir sosyal sistemdeki ana aktörlerdir (Gültekin, 2011: 119). Bir sistemde lider olan aktörler genel olarak her türlü finansal, personel, mali, teknik ve teknolojik kaynaklar açısından diğerlerine göre öndedir. Bu kaynaklarla sadece var olan sorunlara değil; aynı zamanda gelecekte ortaya çıkması muhtemel sorunları öngörüp buna dönük çözümler, politikalar geliştirme imkânına sahip olmaktadır. Politika yayılması da diğer ülkelerin lider aktörlerin uyguladıkları, benimsedikleri politikaları kendi sistemlerinde uygulamaları şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yine bu modelde politika etkileşiminde radyal bir hareketin olduğu; liderlere yakın olan ülkelerde diğerlerine göre daha fazla politika yayılmasının gerçekleştiği varsayılmaktadır (Maschino & Clair, 2009: 2).

Bu noktada lider ülkeler ile politika etkileşiminde bulunan diğer ülkelerin yapısal özelliklerinin farklı olma ihtimali politika yayılmasının başarısını etkileyecektir. Çünkü lider ülkede getirilen çözümlerin, tasarlanan politikaların diğer ülkeler için bir çözüm olmama ihtimali de söz konusudur.

Dikey etki modeli: Bu model diğer modeller gibi politika yayılmasının ülkeler arasında “yatay” bir yayılmanın sonucu olarak değil; yukarıdan aşağı hiyerarşik bir sistemde merkezi hükümetin politikalarını taklit etme şeklinde geliştiğini varsaymaktadır (Berry & Berry, 2007: 231). Yani bu model, politika yayılmasının sosyal sistem içindeki birimler arasında meydana gelen hiyerarşik etkileşime göre ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Gültekin, 2011: 119). Bu modelde hükümetler, bağlı oldukları merkezi yönetimin tercihlerini taklit etmektedir (Maschino & Clair, 2009: 2). Bu durumda politika yayılması “sınırların içinde” gerçekleşmektedir. Politika yayılmasının kaynağı da bu politikaları benimseyen aktörler de aynı “idari/siyasi sınırlar” içindedir.

Burada ifade edilmesi gereken önemli bir husus politika yayılması sadece ülkelerin birbirlerinden öğrenmeleri veya rekabet etmeleri sonucu

gerçekleşmemektedir. Burada merkezi yönetimin politikalarını taklit edilmesi; bir zorunluluk sonucu da olabilmektedir (Berry & Berry, 2007: 231)

Eşbiçimlilik modeli: Eşbiçimlilik; nicelik ve nitelik bakımından birbirine eş olan ayrı kavram, örgüt, organizma, kurum, yapı kümelerini ifade etmek için kullanılmaktadır. (DiMaggio & Powell, 1983; Hawley, 1968) Kamu politikası bağlamında ise bu model, coğrafi yakınlık gibi faktörlerden farklı olarak; ideolojik ve demografik açıdan birbirlerine benzeyen ülkeler arasında iletişimin yoğun olacağını ve dolayısıyla bu nitelik ve niceliksel benzerliklerin politika yayılmasına yol açacağını iddia etmektedir (Berry & Berry, 2007: 231)

İdeoloji ve diğer değerler politika belirlenmesinde ciddi rol oynamaktadır. Ülkeler ile aynı değerleri, ideolojileri paylaştıkları başka ülkeler arasında yatay (aynı statüdeki aktörlerden) veya dikey (hiyerarşik olarak üstündeki amir aktörlerden) ilişki ekseninde politika yayılması söz konusu olabilmektedir.

Yukarıda farklı modeller bağlamında ele alınan politika transferi, Çin bürokrasi örneğinde de açıkça ortaya çıkmaktadır. Çünkü Çin kendi bulunduğu bölgeyi kültürel ve siyasi açıdan ciddi anlamda etkilemiş, Çin'de ortaya çıkan kültürel, ekonomik ve yönetsel yenilikler, bölge ülkelerine ve zamanla dünyanın diğer bölgelerinde birçok ülkeye yayılmıştır. Bürokrasi sınavları da bu şekilde, önce bölgedeki ülkeler arasında yayılmış daha sonra Batı Avrupa ve başka birçok ülkeyi etkilemiştir.²

ÇİN BÜROKRASİ SINAVLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Çin İmparatorluğunda yapılan bürokrasi sınavları, imparatorluk bürokrasisinde sivil ve askeri memurların istihdam edilmesi için yapılan ve irsi veya siyasi ilişkilerden bağımsız olarak, ahlak, edebiyat ve felsefe gibi farklı disiplinlerden yapılan ve sonucuna göre memurların seçildiği sınavlardır. Bu sınavlar, “imparatorluk sınavları”, “sivil hizmet sınavları” gibi farklı şekilde de adlandırılmaktadır. Çin dilinde bu sınavlara “keju”; bu sınavlardan geçen ve memuriyete başlayanların oluşturduğu sınıfa da “mandarin” denilmektedir (Elman, 2009a: 405; Miyazaki, 1976; Gan, 2008: 117).

Sınavların içeriğine ve işleyişine bakıldığında; bu sınavların sivil memurların alınmasına dönük düzenli veya düzensiz yapılan sınavlar ile askeri memurların alınması için yapılan sınavlar olmak üzere iki temel kategoride yapıldığı anlaşılmaktadır. Düzensiz yapılan sınavlar daha çok zamanı ve içeriği imparatorun kişisel tercihinine göre değişen ve özel yetenekli kişilerin bulunması için yapılan sınavlardır. Düzenli gerçekleştirilen sivil ve askeri sınavlar ise üç ayrı düzeyde yapılmaktadır. Yerel düzeyde yapılan sınavlar, bölgesel düzeyde yapılan sınavlar ve son olarak da imparatorluk düzeyinde yapılan sınavlardır. Bu sınavlar nitelik ve nicelik anlamında bir piramidi andırmaktadır. Yerel düzeyde yapılan sınavlara “shengyuan”, sınavdan başarılı olan kişilere “xiucaı”; bölgesel düzeyde

² Çin bürokrasi sınavlarının batı ülkelerindeki etkisi için Bknz. Têng, 1943.

yapılan sınavlara “xiangshi”, başarılı olan kişilere “juren” ve imparatorluk genelinde yapılan sınavlara “dianshi”; bu sınavlardan başarılı olan kişilere de “jinshi” denilmektedir Bölgesel sınavlar, eyaletlerin başkentinde yapılırken, imparatorluk sınavları imparatorluğun merkezinde yapılmaktadır (Chen vd., 2015: 9; Têng, 1943: 270).

Sınav soruları Han Hanedanlığı (M.Ö 206- M.S 220) döneminde resmi öğreti haline gelen Konfüçyüsçülük ile yakından ilgilidir. Konfüçyüsçülükte siyaset anlayışı, aile yapısıyla özdeşleştirilir. Buna göre ailede evlat babanın, kardeş ağabeyin, kadın da kocasının sözünü dinlemeli, saygıda kusur etmemelidir. Aynı şekilde siyasi toplulukta da otoriteyi bu anlayış şekillendirmektedir.

Sınavlara katılan öğrenciler Konfüçyüsçülüğün metinlerinden sorumlu tutulmuştur. Bunlar Dört Kitap ve Beş Klasik denilen (Four Books and Five Classics) kitaplar ile çeşitli öğretilerin yer aldığı kitaplardır. Dört Kitap: *Analects*³ (Konfüçyüs'ün Konuşmaları), *Mensiyüs'ün Kitabı* (Mencius), *Büyük Bilgi* (Great Learning) ve *Orta Yol Doktrini* (Doctrine of the Mean)'dir. Beş Klasik ise *Dokümanlar Kitabı* (Book of Documents), *Şiirler* (Classic of Poetry), *Değişiklikler Kitabı* (I Ching/Book of Changes), *Ayinler Kitabı* (Book of Rites) ve *İlkbahar ve Sonbahar Yıllıkları* (Spring and Autumn Annals)'dir.⁴ Sınavlarda öğrenciler yüz binlerce karakter ezberlemek zorundadır. Örneğin Analects kitabından 11,705; Mencius kitabından 34,685; Değişiklikler Kitabı'ndan 24,107 Dokümanlar Kitabı'ndan 25,700, Şiirler Kitabı'ndan 39,234 Ayinler Kitabı'ndan 99,010; İlkbahar ve Sonbahar Yıllıkları 196,845 olmak üzere öğrencilerin ezberlemek zorunda oldukları kaligrafik karakter sayısı 431,286'dır (Miyazaki, 1976; De Weerd, 2007: 25-46).

Dönemin erkek egemen zihniyeti ve pratikleriyle paralel olarak bu sınavlara sadece erkek adaylar katılmıştır. Kadınların bu sınava girmeleri ve mandarin sınıfına katılmaları mümkün değildi. Bununla birlikte kadınların bu sürecin tamamen dışında olduğunu söylemek de doğru değildir. Kadınlar evde erkek çocuklarının yetişmesinde ve eğitilmesinde aktif rol alarak bu sürecin dolaylı da olsa bir parçası olmayı başarmışlardır (Elman, 2009a: 405).

Sınav sistemi gündelik pratiklerden bireylerin tutum ve davranışına kadar çok farklı yönden tüm toplumu etkilemiştir. Daha önce bu sınavlara girecek bir aday olan birey, sonradan memur, öğretmen veya çocuklarını sınavlara hazırlayan bir baba olarak sürekli bu işleyişin içinde olmaya devam etmiştir (De Weerd, 2007).

Sınavlar için çocuklar çok küçük yaştan itibaren eğitime başlanmıştır. İlk eğitim aile de anne ve babalar tarafından veya özel eğitimcilerin nezaretinde erkek çocuk üç yaşına geldiğinde; resmi eğitim ise çocuklar yedi yaşındayken

³ Analectler, Konfüçyüsün temel öğretilerinin yer aldığı ölümünden sonra yazılan Konfüçyüsçülüğün en önemli metnidir (Wasserstrom, 2011: 25)

⁴ Bu kitapların içeriği için bkz. Güç, A. (2001).

verilmiştir. Çin'in resimli yazısını dört beş yıl süreyle öğrenen adaylar, daha sonra klasik metinleri ezberleyerek sınavlara hazırlanmıştır (Miyazaki, 1976; Parkinson, 1984).

Sınavların süresi bir gün ile altı gün arasında değişirdi. Sınava girecek adaylar, kopya ihtimaline karşı görevliler tarafından iyice arandıktan ve kimlikleri doğrulandıktan sonra küçük bir hücreye konulup hücrenin kapısı kapatılırdı (bkz. Şekil1). Adaylar, hücrede çok uzun süre kaldıkları için girerken kendi yanlarında hem fiziksel ihtiyaçları için hem de sınavda ihtiyaç duyacakları, su, ihtiyaç giderecekleri bir lazımlık, bir yatak, yiyecekler, mürekkep, mürekkep taşı ve fırçalar gibi malzemeleri de getiriyorlardı. Sınava girişte yaş ile ilgili bir sınırlama olmadığından dolayı adayların sınav esnasında ölümleri gibi olumsuz durumlar da olağandı (Miyazaki, 1976).

Şekil 1. Sınav Salonları (Hücreleri)

Kaynak: (<http://visualisingchina.net/blog/2012/05/22/examination-cells-and-brain-cells-2/>.)

Çin'de bürokrasi sınavları aslında basit bir merkezi sınav olmaktan ziyade Çin siyasal sisteminin önemli bir yüzü; ayrılmaz bir parçasıdır (Miyazaki, 1976). Sınavı kazanan mandarinler bugünkü bir devlette olduğu gibi bütün idari ve adli görevleri üstlenmişlerdir. Bunlar, vergi toplamak, asayişini sağlamak, orduyu yönetmek, çalışma takvimini belirlemek, yol, kanal, baraj, sulama gibi iskân ve imar işlerinin yapım, yönetim ve denetimini sağlamak gibi görevlerdir (Balazs, 1964: 16). Dolayısıyla bu sınav sistemine sadece bir eğitim politikası veya personel politikası olarak bakılmaması gerekmektedir.

Bürokrasi Sınavlarının Önemi

Çin'deki bürokrasi sınavları dünya üzerinde rekabete dayanan yazılı sınavların ilk örneğini oluşturmaktadır. Daha önce herhangi bir medeniyette böyle bir uygulamanın görülmediği ifade edilmektedir (Têng, 1943: 268).

Bürokrasi sınavları, devlet kademelerinde meritokratik bir geleneğin oluşmasını sağlamanın yanı sıra birçok açıdan önemli işlevler yerine getirmiştir. Bunlardan en önemlisi kalıtsal aristokrasinin gücünü ve etkisini sınırlamasıdır (Austin,

2013). Bürokrasi sınavlarının uygulanmasından önce devlet kademesindeki kişilerin istihdamı “dokuz basamaklı seçim sistemi” denilen (the nine-rank selection/ jiupin zhongzheng zhi) bir yöntemle sağlanmaktadır. Bu sistemde tüm devlet kademeleri (pozisyonları) en önemlisi bir; en önemsizi dokuz olmak üzere bir ile dokuz arasında derecelendirilmektedir. Benzer şekilde, imparatorluk içindeki bütün önemli aileler de "ahlaki" kriterlere göre bu şekilde sıralanmakta ve kendi sıralarının eş değeri olan makamlara getirilmektedir. Bu ailelerin çocukları aynı sırayla görev alma hakkına sahiptir (<http://www.chinaknowledge.de>). Sınavların uygulanmasıyla birlikte bu yöntem terk edilmiş ve devlet kademelerinde istihdam sınavlardan alınan derecelere göre yapılmaya başlanmıştır. Bu yönüyle güçlü ve köklü ailelerin otorite üzerindeki baskıları zayıflatılmıştır.

Çin toplumunda bürokrasi sınavları sonucunda göreve gelen mandarinlerin aynı zamanda bir denge unsuru olduğu da ifade edilmektedir. Çin'deki “üç öğreti”den⁵ olan ve Çin'in kendi içinde çıkan Taoculuğun doğaya dönüş yanlısı, kolektif zorlamaya karşı çıkan öğretilerine karşı Konfüsyüsçüğün öne çıkarılıp bir denge kurulmasını sağlayan bir sistemdir (Braduel, 2014: 225).

Konfüçyüsçülüğün öne çıkması aynı zamanda sınavların “toplumun konfüçyüsçüleşmesini” (confucianization of society) sağlamıştır (Austin, 2013). Konfüçyüsçülüğün kurumsallaşması, çocukların çok erken yaşta Konfüçyüsçü metinlerle tanışarak “toplumsallaşması”, toplumda bu öğretinin yerleşmesine ve gelişmesine önemli oranda katkı sağlamıştır.

Bürokrasi sınavlarının başka bir işlevi de aydın sınıfının devleti benimsemesini ve desteklemesini sağlamasıdır (Austin, 2013). Bu aynı zamanda Robert Michels'in modern devletlerde bürokrasinin işlevine dönük açıklama ve çözümlenmeleriyle de uyusmaktadır. Michels, bürokratik mekanizmada yer bulan orta sınıf entelektüellerinin kendilerine iase sağladığı için devleti savunur pozisyona geçeceklerini, aksi takdirde bu ve benzeri pozisyonlardan mahrum bırakılmaları durumunda yeminli düşman olacaklarını iddia etmektedir (Etzioni-Halevy, 1983: 18-19). Bürokrasi sınavları bu yönüyle aydın sınıfını otoritenin yanında yer almasını sağlamıştır.

ÇİN BÜROKRASİ SINAVLARININ ÇEVRE ÜLKELERE YAYILMASI

Bu bölümde Çin bürokrasi sınavlarının komşu ülkeler, Japonya, Kore ve Vietnam'a geçiş sürecini, sınavların bu ülkede uygulanma biçimleri işlenecektir.

⁵ Bu “üç öğreti”, Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm'dir. Konfüçyüsçülük ve Taoizm hemen hemen aynı dönemlerde Çin topraklarında ortaya çıkarken, Budizm Hint topraklarında ortaya çıkmış ve misyoner aracılığı daha sonra getirilmiştir (Braduel, 2014: 206). Bu “üç öğreti” Çin'in din anlayışını şekillendirmiştir. Ming Hanedanlığı döneminde bu “üç öğreti”den unsurlar barındıran “neo-konfüçyüsçülük” anlayışı giderek resmi öğreti haline gelmeye başlamıştır.

Japonya'da Çin Bürokrasi Sınavları

Japonya, Doğu Asya üçgenindeki Kore ve Vietnam arasında Çin imparatorluk sınavını ilk uygulayan ülkedir, aynı şekilde en erken kaldıran ülke de yine Japonya'dır. Bununla birlikte Japonya'da Çin kamu sınavlarının ilk kez ne zaman uygulandığı ile alakalı kesin bir tarih yoktur. Wolfram (1986: 38) Çin memuriyet sisteminin yedinci yüzyılın başlarında kabul edildiğini ifade ederken, bu sınavlara adayları hazırlamak için açılan ve *Daigaku-ryo* denilen Konfüçyüsçü akademinin en azından 671 itibarıyla var olduğu da bilinmektedir (Spaulding: 2015: 9). Bu akademiler özellikle yedinci yüzyıldan itibaren özelde Konfüçyüsçülük, genel olarak Çin kültürünün, o dönem Çin'de egemen olan Tang Hanedanlığının etkisinde Japonya'da yapılan idari, siyasi ve yasal düzenlemelerin bir parçasıdır. 701 yılında resmen ilan edilen, 718 yılında tekrar revize edilen ve 1858 yılına kadar yürürlükte kalan sekiz cilt ceza kanunu (*ritsu*) ve on bir cilt idari düzenlemelerden (*ryo*) oluşan Taiho Kanunları (Büyük Değişim) bu düzenlemelerin bir örneğidir (Lowe & Yasuhara, 2016: 87, Meyer, 2014: 41-42).

Japonya'da belli ölçüde basitleştirilmekle birlikte sınavlar aynı isimlerle uygulanmıştır. Bütün sınavlar Konfüçyüsçülük eksenindedir. Zaten sınavlarda Konfüçyüsçü kanonik eserlerin (klasiklerin) test edilmesi ve buradaki bilgilerin siyasal problemlere uygulanması söz konusudur. Belirtilmesi gereken önemli bir nokta da Konfüçyüsçü eserlerin Japonca değil; Çince öğretildiği ve sınavların da Çince yapıldığıdır (Spaulding, 2015: 12). Japonya'da yapılan kamu sınavları; *Hsiu Ts'ai* (İstisna Yetenek), *Ming Ching* (Klasikler Bilgini), *Chin shih* (Mukaddem Âlim), *Ming fa* (Hukuk Bilgini) olmak üzere dört temel sınıflandırma ekseninde yapılmıştır. En üst düzey sınav olan *Hsiu Ts'ai* sınavlarında öğrencilerinde hükümet programları hakkında iki kompozisyon yazmaları istenmiştir. Aynı günde tamamlanan sınav oldukça zordur, zaten 704-938 yılları arasında (iki yüzyıldan fazla süre içerisinde) sadece altmış beş kişi bu sınavdan geçmiştir. İkinci üst düzey sınav ise *Ming Ching*'dir. Bu sınavlarda Konfüçyüsçülük klasiklerinden olan *Ebeveyne Saygı Klasığı* (*Classic of Filial Piety*) ve *Konfüçyüs'ün Sözleri* (*Analects of Confucius*) kitaplarından sorular sorulmuştur. Ayrıca adayların diğer klasiklerinden en az iki tanesinden yetkin olmaları gerekiyordu. *Chin shih* sınavı ise aynı günde güncel konulardan iki deneme ile Çin antolojilerden seçilen ve bazı yerleri boş bırakılan toplam on alıntı metninin adaylar tarafından tamamlaması istenen sınavlardır. Son sınav *Ming fa* ise *ritsu* denilen Japon ceza kanunlarından yedi soru ile *ryo* denilen idari kanunlardan üç sorunun sorulduğu sınavlardır (Spaulding, 2015: 11-13).

Japonya'da da bu sınavlara giriş Çin'de olduğu gibi teorik olarak tüm erkeklere açıktır. Bununla birlikte fiiliyatta daha çok merkezi akademilerde okuyan ve mevcut resmi görevlilerin çocuklarının daha ayrıcalıklı oldukları görülmektedir (Haifeng, 2007: 497).

Başlangıcından itibaren tek bir imparatorluk ailesinin⁶ varlığı, belli dönemlerde dışa kapalılık, Japonya'nın belli bir soyutlanma ve homojenlik içinde gelişmesine yol açmıştır. Dolayısıyla her ne kadar Çin ile kültürel alışverişlerinin uzun bir tarihi olsa da Japonya, bu hususta hep seçici davranmış, her yeniliği almamıştır (Meyer, 2014: 1-6). Bu durum imparatorluk sınavlarının gelişmesini ve varlığını da etkilemiştir. İrsi ayrıcalıkların Çin ideallerinden daha güçlü olması, onuncu yüzyılda üniversitelerin ve eğitimin etkisini zayıflatarak sınavların ortadan kalkmasına neden olmuştur (Beasley, 2000: 52). Yaklaşık üç yüzyıl devam eden sınavlar, diğer ülkelere kıyasla oldukça az bir süre sürdürülmüştür.

Kore'de Çin Bürokrasi Sınavları

Çin bürokrasi sınavlarının Kore'ye gelişi ilk kez 958 yılında Koryo Hanedanlığı döneminde olmuştur. Bu sınavlar Gwageo adıyla 1894 yılına kadar sürdürülmüştür. Çin'de olduğu gibi bu sınavlarda başarıyla geçen erkek adaylar idari ve askeri memur olarak imparatorluk bünyesinde görev almıştır. Sınavlar düzenli olarak üç yılda bir (singnyeonsi) yapılmıştır. Bununla birlikte yine Çin'de de olduğu gibi özel zamanlarda da (kralın Sungkyunkwan (akademi) ziyaretleri gibi) düzensiz yapılan sınavlar da söz konusudur.

Kore'nin Gwageo denilen sınav sistemi; sivil memuriyet sınavları (*mungwa*), askeri sınavlar (*mugwa*) ve teknik (karışık) sınavlar (*ch'apgwa/ japgwa*) olmak üzere üç ayrı kategoride yapılmıştır.

Sivil Memuriyet Sınavları (Mungwa): Gwageo içerisinde sivil hizmet sınavları, diğer sınavlarla karşılaştırıldığında en prestijli olan sınavdır. Bu sınav sistemi, düşük düzeyli sınavlar (*saengjinkwa veya sokwa*) ve yüksek düzeyli sınavlar (*taekwa*) olmak üzere iki alt bölüme ayrılmıştır (Ch'oe, 1974: 613; Seth, 2016: 144; Pak, Tong-so, 1986).

Düşük düzeyli sınavlar (*saengjinkwa veya sokwa*) iki farklı sınav türüdür. Bunlar Klasik Sokwa (*saengwonkwa*) ve Edebi Sokwa (*chinsakwa*) adlı sınavlardır. Klasik sınavlar adayın Konfüçyüsçü metinler (Dört Kitap ve Beş Klasik ve çeşitli öğretilerin yer aldığı kitaplar) ile ilgili bilgileri test edilmektedir.

Edebi sınavlar ise şiir (*shih*), nesir (*fu*), kaside (övgü metinleri) (*sung*) ve *ts'e* denilen kompozisyonlardan oluşmaktadır. Edebi sınavlarda daha çok adayların düzyazı ve şiir türlerindeki yeteneklerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Klasik sınavları geçenler *saengwon*, edebi sınavları geçen adaylar ise *chinsa* derecesi almıştır (Ch'oe, 1974: 614; Lee, Ki-baik, 2007: 180).

Yüksek düzeyli sınavlar (*taekwa*), hem nitelik hem de nicelik olarak diğer sınavlardan farklılaşır. Çünkü sınava giren aday sayısı daha az tutulduğu gibi, yapılan sınavlar da hem zor hem de kademeli ve çeşitlidir. Yüksek düzeyli

⁶ Halen sembolik iktidarını koruyan Japonya İmparatorluk Ailesi (Yamato Hanedanlığı) dünyanın en eski monarşisidir.

sınavlarda, adaylar sınavları geçmek için üç aşamayı tamamlamak zorundaydı. Bu aşamalara *ch'osi*, *poksi* ve *chonsi* denilmektedir. *Ch'osi* ve *poksi* denilen ilk iki seviye sınavlar, düşük düzeyli sınavlar gibi, adayların Konfüçyüsçülük klasikleri hakkındaki bilgilerini ve yazırlık yeteneklerini ölçmeye dönüktür. Bu aşamaları geçen adaylar daha sonra son aşamaya geçerler. Son aşamaya (*chönsi*) gelindiğinde adaylar, Konfüçyüsçülük ile ilgili edindikleri teorik bilgileri siyasal problemlere uyguladıkları kompozisyon sınavlarına tabi tutulur. Her sınav döneminde az sayıda öğrenci bu aşamaya geçer. Bu aşamayı geçen adayların devletin üst kademesinde pozisyon edinmesi mümkündür. Ayrıca sınavda birinci olan aday (*changwon*) özel ödüller de kazanır (Ch'oe, 1974: 614; Seth, 2016: 145; Chan, 2018: 31).

Askeri Sınavlar (Mugwa): Mugwa denilen askeri sınavlar, askeri kademelere görevlilerin istihdamı için yapılan sınavlardır. Bu sınavlar genel olarak sivil hizmet sınavlarından daha önemsizdir. Askeri sınavlar genellikle üç yılda bir yapılmıştır. Sınav tüm yangban sınıfına ve sıradan halka (commoners) açıktır. Bununla birlikte yangban sınıfının gayri meşru çocukları veya diğer alt sınıflar (köleler vs) bu sınavlara girme hakkından mahrumdu. Askeri sınavlarda öncelikle fiziki yeterlik testleri yapılırdı. Bu testlerde başarıyla geçen adaylar askeriye ve Konfüçyüsçülük klasikleri ile ilgili teorik sınavlara tabi tutulurdu. Konfüçyüsçülük klasikleri için sivil hizmet sınavlarında olduğu gibi derinlikli ve ayrıntılı konular değil, daha ziyade temel konulardan sorular sorulurdu (Park, 2001: 3; Lee, Ki-baik, 2007: 181).

Muhtelif (Miscellaneous) Sınavlar (Ch'apgwa/ Japgwa/ Chapkwa): Chapkwa denilen sınavlar farklı dört kategoride yapıldığı için "muhtelif" sınavlar olarak isimlendirilmektedir. Sivil ve askeri sınavlar dışında tercüme, tıp, hukuk ve ilahiyat ve astroloji alanlarında da çeşitli sınavlar yapılmıştır.

Tercüme sınavları dört farklı dilde yapılmıştır. Bu diller Kore'nin bulunduğu coğrafyada kendisine komşu olan medeniyetlerin dillerinde yapılan sınavlardır. Bu yönüyle oldukça işlevsel ve rasyoneldir. Adayların tabi tutulduğu yabancı diller Çince, Moğolca, Japonca ve Tunguzca (Curçen/Mançuca) dilleridir. Bu sınavlarda başarılı olanlar adaylar Tercüme Odasında (Office of Translators) görevlendirilmiştir (Nahm, 1993: 111).

Tıp alanında yapılan sınavlara (*uigwa*) denilmektedir. Bu sınavlar üç yılda bir düzenli olarak yapılmıştır. Bununla birlikte bazı zamanlarda düzensiz yapılan sınavlar da olmuştur. Toplumda hasta muayenesi için bu sınavlara girmek ve sertifika almak gibi bir zorunluluk yoktur. Bu sınavlar daha çok hanedanlık bünyesinde doktorluk yapmak için gereklidir. Bundan dolayı sınavdan seçilen aday sayısı oldukça azdır. Tıp sınavına girecek adaylar belli başlı tıp ders kitaplarını çalışmak zorundaydı. Sınavdan sonra adaylar aynı zamanda sözlü bir sınavdan da geçerdi (Lee, N. H., 2015; Lee, K. L., 2015: 2-3).

Hukuk sınavları da yargılama ve ceza ile ilgilenen birimlerde istihdam sağlanması için yapılmıştır. Muhtelif sınavların sonuncusu ise ilahiyat ve astroloji gibi alanlarda yapılan sınavlardır. Bu sınavlardan mezun olan adaylar doğal olayların gözlenmesi, falcılık gibi konularda saray mensuplarının ihtiyaçlarını gidermek için istihdam edilmiştir (Lee, Ki-baik, 2007: 181; Peterson, 2009: 80-81).

Şekil 2: Gwageo Sınavına Giren Adaylar (Temsili)

Kaynak: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2008/10/113_32184.html

Gwageo sınavları Şekil 1'de temsili olarak gösterildiği gibi açık alanda ve toplu halde yapılırdı (Seth, 2016: 146). Bu, sınava giren adayların, kopya ihtimaline karşı görevliler tarafından iyice arandıktan ve kimlikleri doğrulandıktan sonra küçük bir hücreye konulup hücrenin kapısı kapatıldığı Çin Keju sisteminden (Kaçer, 2017: 159) bu yönüyle farklıdır.

Koryo Hanedanlığı döneminde başlayan ve 936 yıl boyunca düzenli ve düzensiz aralıklarla uygulanan Gwageo, 1894 yılının Temmuz ayında Joseon Hanedanlığı döneminde Kral Gojong tarafından yapılan Gabo (Kabo) Reformları⁷ kapsamında kaldırılmıştır. Politika transferlerinin büyük bir kısmında görüldüğü gibi Kore'de de bu sınav sistemini uygulanırken kendi iç işleyişine göre belli ölçüde değişiklikler yapılmıştır.

Vietnam'da Çin Bürokrasi Sınavları

Vietnam'da kamu sınavları bağımsızlık döneminde Ly Hanedanlığı (1009-1225) zamanında ilk kez 1075 yılında yapılmıştır. Bu hanedanlık dönemi boyunca yani 1225 yılına kadar sadece dört imparatorluk sınavı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra gelen Tran Hanedanlığı döneminde de sınavlar yapılmaya devam edilmiştir. Geç Dönem Le Hanedanlığı ile Vietnam tarihindeki son hanedanlık olan Nguyen Hanedanlığı zamanında bu sınavlar en olgun halini almıştır (Woodside, 1988:

⁷ Bu reformlar kapsamında Çin'den alınan Ay Takvimi kaldırılarak ülke genelinde Miladi Takvim kullanılmaya başlanmış, Çince yerine Korece resmi dil ilan edilmiştir (Chan, 2018: 173).

169). Tablo 1'de Ngyuen döneminde yapılan sınavlar ve sınavlara giren adayların sayısı gösterilmektedir.

Tablo 1. Ngyuen Hanedanlığı Dönemi- Sınavlar

Yıl	Öğrenci Sayısı	Yıl	Öğrenci Sayısı
1822	164	1841	119
1826	206	1842	164
1829	167	1843	171
1832	173	1844	281
1835	123	1847	175
1838	136		

Kaynak: Woodside, 1988: 179

Çin'de olduğu gibi Vietnam'da da sınavlar bölgesel sınavlar (*huong thi*), metropoliten sınavları (*hoi thi*) ve en üst düzey olan saray sınavları (*d'inh thi*) olmak üzere üç düzeyde yapılmaktadır (Woodside, 1988: 170; Ko, 2017: 275). Sınavların yapılma zamanı Çin ile benzerlik göstermekte, bölgesel sınavlar yaz mevsimin sonlarında veya sonbaharda yapılmaktadır (Woodside, 1988: 195).

Bölgesel, metropoliten veya saray sınavlarına giren adaylar genelde dört aşamadan geçmektedir. Sınavların ilk aşamasında adaylar Dört Kitap ve Beş Klasik'leri yorumlamayla birlikte genel hatlarını yazarlar. İkinci aşamada yapılan sınavların konusu Çin tarzı şiirlerdir. Adayların katı bir kafiye şeması ve sözel paralellik düzenine uygun olarak yazmaları gerekmektedir. Örneğin yedi kelimelik olarak düzenlenen dizeler, yedi kelimelik sıra ve sekiz satırlık dörtlükler halinde yazılması gerekiyordu. Sınavların üçüncü aşaması bazı resmi belgelerin yazılmasıdır, bunlar kraliyet fermanları, dualar ve anıtlar gibi önemli metinlerdir. Sınavların son ve dördüncü aşaması ise "politika soruları" (*sach van*) denilen kısımdır. Bu aşamada adaylardan mümkün olduğunca zeki, pratik bir şekilde sorulan bir soruya kompozisyon yazması amaçlanmaktadır. Bu sınavlarda kelime sınırı da belirtilmiştir. Bölgesel sınavlarda kompozisyonun 1000 metropoliten sınavlarda ise 1600 kelimedenden az olmaması gerekiyordu. Bu sınavlar bir yönüyle ezber bilgiden çok; ezber bilginin pratik sorunlara uyarlanarak adayların yeteneklerini ölçmeyi amaçlamıştır (Lam, 2012; Woodside, 1988: 208- 210). İlk üç aşamayı geçen adaylar "tu tai", dört aşamayı geçen adaylar ise "cu nhan" unvanı alırlardı (Crawford, 2012; Pham & Fry, 2004: 303). Ayrıca sınavda birinci olanların isimleri Edebiyat Tapınağı'nda dikili taşlara oyulmuştur (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Edebiyat Tapınağı

Çin'de sınavlar için kalıcı ve önemli kompleksler inşa edilirken Vietnam'da sınav yapılan yerler nadiren çok ayrıntılı ya da çok kalıcıydı. Şekilde görüldüğü gibi özellikle 19. yüzyıldan önce ilkel, derme çatma bir ortamda sınavların yapıldığı görülmektedir (Woodside, 1988: 196).

Şekil 4. Vietnam Sınav Yerleri

Yaklaşık bir milenyum (1. yy-10. yy) Çin egemenliği altında kalan Vietnam, 1075 Ly Hanedanlığı döneminde ilk kez uygulamaya başladığı bu sınavları 1919 yılında kaldırmıştır. 850 yıla yakın sürdürülen sınavlar Çin'deki uygulamadan belli yönlerden de farklılaşmıştır.

SONUÇ

Bir toplumda uygulanan yenilikler belli bir süre sonra başka toplumların da dikkatini çekmektedir. Politika yayılması şeklinde gerçekleşen bu etkileşim biçiminin farklı modelleri bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi Berry ve Berry (2007) bu modelleri; ulusal etkileşim modeli, bölgesel yayılma modeli, lider örnek modeli, dikey etki modeli ve eşbiçimlilik modeli olarak sınıflandırmıştır. Çin'de yapılan ve daha sonra çevre ülkeler Vietnam, Kore ve Japonya'ya da yayılan bürokrasi sınavları ise, bu modelleri arasındaki bölgesel yayılma modeli örneğidir. Özellikle iletişim ve ulaşım teknolojilerinin zayıf ve ilkel olduğu dönemlerde bölgesel yakınlık ve komşuluk bu etkileşimin en temel dinamiği ve kanalıdır. Böylece genellikle yeniliklerin ilk kez komşu bölgeler ve bölgedeki diğer toplumlara yayıldığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle coğrafi yakınlık, yayılmayı teşvik eder (Weyland, 2005: 262). Bölgesellik ve komşuluk ilişkisinin politikaların yayılmasında etkili olmasının başka bir sebebi de komşu devletler arasında iyi politikaların edinimi ve sürdürülmesi arzusu; kötü politikaların terk edilmesi noktasındaki rekabettir (Mooney, 2001: 105). Çin'in 605 yılında ilk kez uyguladığı bürokrasi sınavları da daha sonraki dönemde komşuları Japonya, Kore ve Vietnam tarafından da uygulanmaya başlanmıştır. Yedinci yüzyıldan itibaren bu sınavları uygulamaya başlayan Japonya, bu ülkeler arasında sınavı ilk uygulayan ülkedir. Bu sınavlar Kore'de 958 yılında, Vietnam'da ise 1075 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Çin kendi yeniliği olan bu sınavı 1905 yılında kaldırmıştır. Sınavı diğer ülkelerde kaldırılması ise farklı dönemlerde olmuştur. Japonya onuncu yüzyılda, Kore 1894 yılında ve Vietnam ise 1919 yılında bu sınavları kaldırmıştır. Japonya, sınavları ilk benimseyen ve aynı zamanda en erken kaldıran ülkedir. Vietnam ise sınavları Çin'den kaldırıldıktan sonra bile bir süre daha devam ettirmiştir. Bu yönüyle Vietnam, en son uygulayan ve en son kaldıran ülke olmuştur.

Çoğu politika yayılmasında olduğu gibi bu komşu ülkelerin aldıkları bürokrasi sınavları da toplumun mevcut yapısına göre farklılıklar göstermiştir. Japonya'da sınavlar aynı isimlerle, Çin idari düzenlemelerini yoğunlukla aldığı yedinci ve onuncu yüzyıllar arasında uygulamıştır. Onuncu yüzyıldan sonra Japonya daha kapalı bir topluma dönüşmüş, dolayısıyla sınavlar da etkisini yitirmiştir. Zaten genel olarak diğer komşu ülkelere nazaran Japonya, Çin ile olan sosyo-kültürel alışverişinde daha seçici bir tutum takınmıştır. Kore, Japonya'dan sonra sınavları uygulayan ikinci ülkedir. Çin'de sınavlar kapalı hücre şeklindeki odalarda yapılırken, Kore açık alanda ve toplu halde yapmıştır. Uzun bir süre Çin egemenliği altında kalan Vietnam ise bağımsızlığını kazandıktan sonra Ly Hanedanlığı zamanında 1075 yılında bu sınavı uygulamıştır. Vietnam'da da sınavlar kapalı hücrelerde değil, ilkel, derme çatma kulübelerde yapılmıştır.

Sonuç olarak Çin, dinsel inanışlardan teknik ve teknolojik gelişmelere, siyasi ve idari düzenlemelerden eğitime kadar birçok alanda hem bulunduğu coğrafyayı hem de ilerleyen süreçte tüm dünyayı ciddi manada etkilemiştir. 1300 yıldan fazla

süre kendi topraklarında uyguladığı liyakat esaslı sivil hizmet sınavları da bölgesel yayılımın erken dönem örneklerinden biri olarak Kore, Vietnam ve Japonya gibi komşu ülkelerde çeşitli dönemlerde uygulanmıştır.

KAYNAKLAR

- Austin, S. (2013). *China's Examination Hell: Video Lecture*, 11.10.2018 tarihinde <https://www.youtube.com/Watch?V=Dh5486n9lfs> adresinden alındı.
- Balazs, E. (1964). *Chinese Civilization and Bureaucracy: Variations on A Theme*. New Haven: Yale University Press.
- Beasley, W. G. (2000). *The Japanese Experience: A Short History of Japan*. California: Univ. of California Press.
- Berry, F. S. & Berry, W. D. (2007), Innovation and Diffusion Models in Policy Research, Paul A. Sabatier içinde *Theories of the Policy Process* (223-260). Colorado: Westview Pres.
- Chan, R. K. (2018). *Korea-China Relations in History and Contemporary Implications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Chen, T., Kung, J. K. & Ma, C. (2015). Institutions, Culture, and Human Capital in the Long Run Legacies of China's Imperial Exam System, (A Paper Prepared for the Warwick Summer Workshop in Economic Growth, Department of Economics) Coventry: University of Warwick.
- Crawford, A. C. (2012). *Customs and Culture of Vietnam*. Vermont: Tuttle Publishing.
- De Weerd, H. (2007). *Competition over Content: Negotiating Standards for the Civil Service Examinations in Imperial China (1127-1279)* Harvard: Harvard University Press.
- Dolowitz, D. & Marsh D. (1996), Who Learns What From Whom: A Review of the Policy Transfer Literature, *Political Studies*, 44(2), 343-357.
- Elman, B. A. (2009). Civil Service Examinations: Kējū. *Berkshire Encyclopedia of China*. Berkshire: Berkshire Publishing Group Llc.
- Etzioni-Halevy, E. (1983). *Bureaucracy and Democracy: A Political Dilema*, Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Gan, H. (2008). Chinese Education Tradition: the Imperial Examination System in Feudal China. *Journal of Management and Social Sciences*, 4(2), 115-133.
- Güç, A. (2001). Konfüçyüsçülük'te Kutsal Metinler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 79-94.

- Gültekin, S. (2011). Kamu Politika Sürecinde Politika Yayılımı ve Yenilik Modeli, A. Kaptı içinde Kamu *Politika Süreci: Teorik Perspektifler* (115-135). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Haifeng, L. I. U. (2007). Influence of China's Imperial Examinations on Japan, Korea and Vietnam. *Frontiers of History in China*, 2(4), 493-512.
- Han, Woo-Keun (1970). *The History of Korea*. Seoul: Euel-Yoo Publishing
- Kaçer, M. (2017). Çin Bürokrasi Sınavları: Patrimonyal Bürokraside Rasyonel Bir Gelenek. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 145-166
- Ko, K. H. (2017). A Brief History of Imperial Examination and Its Influences. *Culture and Society*, 54, 272-278.
- Lam, T. B. (2012). *A Story of Vietnam*. Colorado: Outskirts Press.
- Lee, Ki-Baik, (2007). *A New History of Korea*. Translated By Edward W. Wagner, With Edward J. Shultz. Cambridge, Mass. Harvard: Harvard University Press.
- Lee, K. L. (2015). History of the Medical Licensing Examination (Uieop) in Korea's Goryeo Dynasty (918-1392). *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*, 12 (19), 1-5.
- Lee, N. H. (2015). Medical Licensing Examination (Uigwa) and the World of the Physician Officers (Uigwan) in Korea's Joseon Dynasty. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*, 12(16), 1-5.
- Maschino, M., & Clair, G. K. St. (2009), *Innovation and Diffusion of Performance Budgeting in the States*, *Annual Meeting of the Western Political Science Association*, 10.09.2018 tarihinde http://cppa.utah.edu/_documents/westernstatesbudgets/wpsa-09/issue-paper-innovation-diffusion-performance-budgeting.pdf adresinden alındı.
- Miyazaki, I. (1976). *China's Examination Hell: the Civil Service Examinations of Imperial China*. New Haven: Yale University Press.
- Meyer, M. W. (2014). *Japonya Tarihi*. (çev. Lizet Deadato), İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Mooney, C. Z. (2001). Modeling Regional Effects on State Policy Diffusion, *Political Research Quarterly*, 54(1), 103-124.
- Nahm, A. C. (1993). *Korea: Tradition & Transformation: A History of the Korean People*. Korea: Hollym.
- Pak, T. (1986). Bureaucracy in Traditional Korean Society, *Introduction to Korean Studies* içinde. Seoul: The National Academy of Sciences
- Parkinson, C. N. (1984). *Siyasal Düşüncenin Evrimi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Pham LH, Fry. G. (2004) Universities in Vietnam: Legacies, Challenges and Prospects. in Altbach P, Umakoshi T (Eds.) *Asian Universities: Historical Perspectives and Contemporary Challenges* (301-332). Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins Press.
- Peterson, M. (2009). *A Brief History of Korea*. New York: Infobase Publishing.
- Seth, M.J. (2006). *A Concise History of Modern Korea: From the Neolithic Period Through the Nineteenth Century*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Shipan, C. R., & Volden C. (2012), Policy Diffusion: Seven Lessons for Scholars and Practitioners, *Public Administration Review*, 72(6): 788-796
- Têng, S. Y. (1943). Chinese Influence on the Western Examination System: I. Introduction. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 7(4), 267-312.
- http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2008/10/113_32184.html
- The Traditional Examination System, <http://www.chinaknowledge.de>
- Walker, J. L. (1969). the Diffusion of Innovations Among the American States, *the American Political Science Review*, 63(3), 880-899
- Wasserstrom, J. (2011). *21. Yüzyılda Çin*, (Çev. H. Güldü), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Weyland, K. (2005). Theories of Policy Diffusion. Lessons From Latin American Pension Reform, *World Politics*, 57(2), 269–295.
- Wolfram, E. (1986). *Uzak Doğu Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Woodside, A. (1988). *Vietnam and the Chinese Model: A Comparative Study of Nguyễn and Ch`ing Civil Government in the First Half of the Nineteenth Century*. Harvard: Harvard University Press.